

Jazyková a štýlová heterogénnosť v súčasnom mediálnom diskurze

(na materiáli slovenskej internetovej komunikácie s akcentom
na sociálne siete)

Ján Gallo
Katedra slovanských filológií
Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

Language and Style Heterogeneity in Contemporary Media Discourse (on the Material of Slovak Internet Communication with an Emphasis on Social Networks)

Litikon, 2024, Vol. 9, No. 2, pp. 65-75

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7113-9235>

The current media environment stimulates and supports various innovations in terms of ways of using language (as well as other sign resources that coexist with it and thus create a characteristic multimodality), the overall construction of the text and the general characteristics of the communication process. Until now established hierarchies and oppositions, such as public – private, official (institutional) – everyday life and individuality, professionalism – interest, expertise – non-expertise are being disrupted. The position of authors and recipients changes, the distance between them weakens and mutual contact is emphasized. In the linguistic component of the texts, the features of spontaneity and preparedness, talkativeness and handwriting, formality and informality, literacy and non-literacy are connected. The article deals with the issue of linguistic and stylistic heterogeneity on the basis of contemporary Slovak internet communication with an emphasis on social networks. In the introduction, the issue of the diversity of means of expression in online communication on the spoken-written axis is emphasized, as well as other active processes (multilingualism, expressiveness, democratization, liberalization and carnivalization of language). In the first part, the issue of spoken and written online communication in general is presented, while exemplifying material of syntactic and lexical devices typical for spoken texts of contemporary Slovak internet communication is presented together with comments. In the second part, the issue of means of written language is addressed, emphasizing the heterogeneity of syntactic means characteristic of written texts of contemporary Slovak internet communication. The third part presents specific means of Internet communication with an emphasis on social networks of Slovak users. This section also includes comments on exemplification related to acronyms, abbreviations and abbreviations representing common spoken phases and abbreviations of colloquial expressions, as well as frequently used idioms on Slovak social networks. In the conclusion, a summary of the results of the investigated issue is given.

Keywords: handwriting, idioms, Internet communication, linguistic and stylistic heterogeneity, lexical and stylistic language devices, talkativeness

Úvod

Na internete je možné nájsť najrôznejšie typy textov, pričom ich autori sa líšia jazykovou a komunikačnou kompetenciou, vekom a v neposlednom rade aj verejným statusom. Tým je daná taktiež rôznorodosť vyjadrovacích prostriedkov (jazykových i mimojazykových) a spôsobov ich používania. Pri opise jazykových prostriedkov, ktoré sú typické v online komunikácii, vychádzame z toho, že ich jazykovú podobu ovplyvňuje umiestnenie jednotlivých textov na osi hovorenosť – písanosť, pisateľovo zameranie na sebaaprezentáciu alebo na komunikáciu s inými používateľmi alebo napätím medzi súkromným a verejným charakterom konkrétneho textu. Viacjazyčnosť (multilingválnosť) súvisí v internetových textoch s ich ľahkou cirkuláciou v globálnej sieti, t. j. s hypertextovosťou, ale do istej miery taktiež so zvoleným spôsobom sebaaprezentácie.

Problematike aktuálnych tendencií v mediálnom diskurze bolo v ostatnom období venovaných značné množstvo prác autorov domácej a zahraničnej proveniencie (Cingerová – Dulebová, 2023; Čmejrková – Hoffmannová, 2011; Dulebová – Štefančík – Cingerová, 2024; Homoláč a kol., 2022; Homoláč – Mrázková, 2019; Iermachkova, 2023; Jandová, 2006; Kalechyts, 2020; Sokolová, 2021; Spišiaková, 2022 a i.).

Aktívne jazykové procesy sú výsledkom globalizácie a svetovej integrácie, dochádza k trendom maximálnej expresivity, demokratizácii (stieraniu stylistických hraníc), zvyšuje sa vplyv médií na jazyk, čo spôsobuje skutočnosť, že spisovná norma je „ako na hojdačke“.

Moderná slovenčina má už ďaleko od ideálov Antona Bernoláka a Ľudovíta Štúra. Liberalizácia jazyka a snaha po expresívnosti reči vyvolali túžbu urobiť reč zaujímavejšou, vtipnejšou, menej jednoznačnejšou a kódovanou. V súvislosti s moderným štádiom vývoja jazyka sa často hovorí o karnevalizácii, inverzii opozícií, miešaní vysokého a nízkeho, tragického a vtipného, zmyslu a hlúposti.

Cieľom tejto štúdie je prezentovať súčasné tendencie v rámci jazykovej a štýlovej heterogenosti slovenskej online komunikácie so zreteľom na sociálne siete, t. j. umiestnenie jednotlivých textov na osi hovorenosť – písanosť (prostriedky príznačné pre hovorenú a písanú online slovenčinu s akcentom na syntaktické a lexikálne prostriedky charakteristické pre daný typ diskurzu a z toho vyplývajúce miešanie štýlov, cudzojazyčné výrazy, niektoré špecifické prostriedky internetovej komunikácie so zameraním na sociálne siete). Ďalej sa v štúdiu pertraktuje aj otázka akroným, skratiek, skráténin zastupujúcich bežné hovorené frázy a skráténin kolokviálnych výrazov. Čiastočne sa prezentuje aj problematika frazém často používaných na sociálnych sieťach.

1. Medzi hovorenosťou a písanosťou

V danej časti sa sústreďíme na prezentovanie jednotlivých variantov slovenčiny, t. j. nielen na prostriedky spisovné a nespisovné (všeobecnoslovenské, nárečové), ale taktiež na tie, ktorých použitie je podmienené (napríklad generačnou príslušnosťou). Exemplifikačný materiál budeme prezentovať a komentovať primárne na základe aktuálneho mediálneho diskurzu internetovej komunikácie. Ide o výber výhradne toho materiálu, ktorý nie je regulovaný, t. j. ide o verbálne texty, ktorých výsledná podoba, obsah a voľba výrazových prostriedkov je určená iba samotným autorom.

Opakovane sa konštatuje, že do týchto písaných textov prenikajú v rôznej miere charakteristické črty textov hovorených, že ide o špecificky profilovaný prienik hovorenosti a písanosti (o „písanú hovorenosť“, „hovorenú písanosť“, o texty „povrchovo písané a hlbkovo hovorené“ a pod.). V súčasnom mediálnom diskurze sa živelné formujú nové, ťažko zaznamenateľné „normy písanosti“. V ďaleko väčšej miere než pri klasických textoch písaných preniká do internetových textov nepripravenosť, spontánnosť, neformálnosť, silná väzba na momentálnu komunikačnú situáciu či kontext, kontaktové a interaktívne zameranie, implicitnosť, neurčitosť, t. j. dané texty sa často blížia k hovoreným dialógom vedeným tvárou v tvár. Osvedčilo sa tu rozlišovanie hovorenosti a písanosti mediálnej a konceptuálnej (porov. Koch – Oesterreicher, 1985), ktoré rozpracoval W. Raibbale (1994): pri internetových textoch sa mediálna (resp. substanciálna) písanosť spája s konceptuálnou hovorenosťou. Tradične bola „reč na diaľku“ považovaná za prepracovanú, pripravenú, usporiadanú, zatiaľ čo „reč na blízko“ je bezprostredná, dynamická, málo usporiadaná. Internetová online komunikácia je ale (pokiaľ ide o priestorové a časové charakteristiky) priamo prototypom „reči na diaľku“, a pritom sa v mnohých ohľadoch stále viac posúva k „blízkym“, neformálnym hovoreným prejavom, zosilňuje sa tu projekcia hovorenosti do písaných textov (porov. Jandová a kol., 2006; Čmejrková – Hoffmanová, 2011; Jílková, 2016a, 2016b a i.).

1.1 Heterogénnosť syntaktických prostriedkov typických pre hovorené texty súčasnej internetovej komunikácie

a) Z prúdu hovorenej reči sa prenášajú do internetových textov rozsiahle celky založené na hromadení syntaktických jednotiek, či už sú prepojené spojivovými výrazmi, alebo len juxtaponované, voľne radené za sebou. Syntaktická interpunkcia sa niekedy využíva korektne, inokedy skôr náhodne, niekedy úplne absentuje, napr. *Pavol áno Okamurove myšlienky sa mi vcelku páčia, mala som možnosť čítať jeho články, ktoré dávajú malú nádej, ale som realista tak čakám, kedy nastane radikálny obrat, výhovorky, obkecávanie (ja som toto a tamto, už som zverejnil majetok nič netajím, o tom nič neviem to je strýčkove a pod a kedy sa začne hrať na mŕtveho chrobáka) jednoducho čakám, kedy sa z neho vykluje to čo z väčšiny, pretože neverím, že by jeden jediný človek dokázal zmeniť celý chod republiky a v tej partii čo sa tam schádza, že sa nenechá strhnúť na rovnakú kolaj (eMimino: reakcia); Sa čudujem, že s takým antihokejom čo im Weiss naordinoval sa dostali tak ďaleko pozeral som sa ale neviem čo je to za stratégiu v útočnom území namiesto striedania na bránku si stále nahrávať alebo to hrať z rohu do rohu báli sa vystreliť na bránku domov vycestujú bez medaily bronz získajú Nemci pretože ak naši nezmenia hru tak Nemcov neporazia neviem prečo ale neprišiel som na chuť tejto naordinovanej hre (online športové reportáže: fanúšikovia).*

b) Často sa voľne pripojené jednotky napájajú prostredníctvom troch bodiek, resp. väčšieho či menšieho počtu týchto znamienok, napr. *HANBA...mali na to...hold éra hráčov čo chcú a vedia je preč... ..nechápem komentátora.....dobrý zápas....* (online športové reportáže: fanúšikovia); *Pozerám na to...Kristína je spotená des a hrôza... a Petra to dáva v suchom tričku....)* *super kanonáda* (online športové reportáže: fanúšikovia).

c) Za náprotivok doposiaľ uvádzaných, málo členených syntaktických celkov s jednotkami radenými stále za sebou alebo neurčito, stereotypne napájanými, je možné považovať celky často členené, s krátkymi segmentmi alebo so vsuvkami, ktorými sa nadväznosť syntaktických jednotiek prerušuje, napr. *Ak by sa práve v tomto zápase video nepoužilo, tak už by to tak jedno*

nebolo, to by ste – **zrejme** – vyhrali 0:1, a ako je to možné? No, zrejme sa predpokladalo – **a ako sa ukázalo tak oprávnené** – že bude potrebné (online športové reportáže: fanúšikovia); **No**, bolo to evidentne zbytočné. **Tak hlavne**, že ten idiot urobil presne to, čo mal, **blbček**, ak by to vedel, dá si nabudúce radšej na hubu zámok (eMimino: reakcia).

d) Iste sa iba niektorých účastníkov internetovej komunikácie týka tendencia k úspornému vyjadrovaniu (alebo jeho potreba). Takýmto účastníkom vyhovuje vyjadrovanie predovšetkým nominálne, eliptické, zaobídu sa bez slovies. Príznačné je to pre začiatky filmových recenzií alebo komentárov športových fanúšikov, kde sa často začína hodnotením filmov alebo športového výkonu, napr. *Kúzelná rozprávka s vymazaným vizuálom, dokonalou retro atmosférou a nádhernou hudbou. Krehká Elisa bez hlasu, tajomná bytosť odinakia!*, *záporák obdivuhodne hekol. A vajíčko...* *Veľmi milá vecička* (reakcia); *Najhorší diel. Na úrovni akože epizódy z debilného nemeckého seriálu. Zlé zakončenie* (reakcia); *Kuzmina neskutočný výkon, gratulácia všetkým Slovákom*; *Ďalší tragikomický výkon futbalistov Sparty*; *Super baby, veľká gratulácia!*; *Zatiaľ Petra výborne*; *Laura famózny výkon* (online športové reportáže: fanúšikovia).

e) Istá skratkovitosť, úspornosť vyjadrovania sa teda do internetovej komunikácie taktiež môže prenášať z hovorených prejavov (i keď v nich sa vyvažuje aj značnou redundanciou, opakováním, častou frekvenciou vyplňajúcich výrazov a pod.). Výsledkom tohto prenosu je nepochybne tiež značné zastúpenie redukovaných (jednoslabičných) neprízvučných začiatkov výpovedí (porov. Hoffmannová – Richterová, 2019). Ich lingvistická interpretácia kolíše medzi elipsou (*som si zvykla* = **ja** *som si zvykla*; *sa rozhliadnite* = **tak** *sa rozhliadnite*) a inverzným slovosledom (*som si zvykla* = *zvykla som si*; *sa rozhliadnite* = *rozhliadnite sa*). Zaznamenávame ich vo všetkých typoch našej exemplifikácie, napr. **Som** dnes vynechala časť prednášky; **By som** si priala aspoň raz za život zažiť zábavný silvester; **Si** asi na čelo vytextujem mám 19; **Sa** nám tu šíri nejaká predvolebná rétorická viróza (Twitter: bežný používateľ); **Mi** príde, že mu ten noťas len závidíš (eMimino: reakcia); **Sa** čudujem, že to nepískal; **Sa** čudujem, že sa dostal tak ďaleko (online športové reportáže: fanúšikovia).

1.2 Heterogénnosť lexikálnych prostriedkov typických pre hovorené texty súčasnej internetovej komunikácie

Súčasná online komunikácia sa vyznačuje aj používaním lexikálnych prostriedkov, ktoré nepatria k neutrálnemu jadrú spisovnej slovnej zásoby, nachádzajú sa na jej okraji. V danej časti stručne uvedieme problematiku kolokvializmov, ďalej to budú výrazy expresívne, vulgarizmy a určitá skupina slov prebratých z angličtiny (tie, ktoré sú používané podobne ako slovenské expresívne a hodnotiace výrazy).

a) Kolokvializmy. Máme tu na mysli výrazy, ktoré sú v súčasnom mediálnom diskurze bežné, resp. užívatelia ich nepociťujú ako expresívne alebo inak príznakové. Patria sem napr. výrazy ako *furt* (napr. **Furt** sme ale ľudia s vlastnými názormi a pohľadom na svet, Twitter), *chlap* (vo význame „manžel“, ale hlavne „partner“, porov. taktiež aj *príde mi to* vo význame *pripadá mi to*, *zdá sa mi to*), napr. **príde mi to** čudné riešiť, čo **chlap** kúpil (Twitter), *dávať* (vo význame „zvládať“), napr. *Môj najlepší kamarát odchádza študovať do Anglicka [...] fakt neviem, ako to bez neho budem dávať* (Twitter), *poriešiť* (vo význame „zaoberať sa“), napr. *Ide mi o to, poriešiť to spolu* (Twitter). Zo slovotvorného hľadiska sú to veľmi často univerbáty, akými sú napr. *rodičák* (vo význame rodičovský príspevok), napr. *Škôlka alebo peniaze: „Rodičák“ môžeš teraz dostať aj po 3 rokoch od narodenia dieťaťa* (startitup.sk), *tímovka*, *neziskovka*, *odvykačka*,

závislák, alebo slová tvorené trunkáciou, napr. *v poho*, *neva*, *spoko*, *zmrzka*, *depka*, napr. *Ja som veľmi spoko a šťastná* (Twitter); *Počúvaj, najhoršia je tá rozcvička, neskôr to 77, potom už je to celkom v poho, ak ale nestratíš tempo* (Twitter).

b) Expresíva a vulgarizmy. V mediálnom diskurze pisatelia často vyjadrujú svoje pocity a niečo alebo niekoho hodnotia, nie je teda prekvapivé, že sa v nich vyskytujú výrazy opisujúce a vyjadrujúce kladné i záporné emócie a hodnotenia z každodennej hovorenej lexiky, spravidla expresívnej a často vulgárnej.

Na vyjadrovanie kladných emócií a hodnotení slúžia okrem spisovných, formálne neutrálnych prostriedkov s pozitívnym významom alebo konotáciou, napr. *skvelý*, *nádherný*, *úžasný*, *krása*, *nádhera*, *milujem*, *zbožňujem*, napr. *Môj muž je úžasný a neviem, čím som si tak skvelú osobu zaslúžila* (Twitter); *Úplne zbožňujem hovoriť svojím kamarátkam, aké sú krásne* (Twitter), predovšetkým expresíva: jednak ide o pravidelne tvorené deminutíva (*slniečko*, *srdiečko*, *ľudkovia*, *zlatičko*), napr. *Moje slniečko už opäť žiari v mojom srdiečku* (Twitter); *Som rád, že môžem poznávať opäť na Twitteri super ľudkov s dobrým srdiečkom* (Twitter); *Pekný, slniečkový deň zlatička* (Twitter), jednak ide o výrazy tvorené nepravidelne, spôsobom typickým pre slang (*úžo*), napr. *Ten pocit keď dokončím projekt a klient je nadmieru spokojný... to je jednoducho úžo*. *Milujem tento džob* (Twitter: bežný používateľ).

Negatívne emócie a hodnotenie sa vyjadrujú rovnako ako v off-line komunikácii, napr. pomocou výrazov *strašný*, *odporný*, *hnusný* a vulgarizmov ako *mrdka*, *sračka*, *zasraný*, pre mediálny diskurz sú príznačné výrazy ako *dno*, *odpad*, napr. *Hamáček je asi horšie dno ako ten štbák* (Twitter); *Fakt odpad tá naša republika* (Twitter), expresívne kolokvializmy ako *bizár*, napr. *Toto je rovnaký bizár ako ten synček, čo chodil doma v topánkach s opätkom* (Twitter), ako aj anglické vulgarizmy ako *shit*, *fuck*, *fucking*.

c) Slová prebraté z angličtiny. Motivácia použitia anglicizmov najrôznejšieho typu v slovenskom mediálnom diskurze je rôzna. Ďalej sa budeme zaoberať tými, ktoré odkazujú na technické podmienky a komunikačné zvyklosti internetovej komunikácie, ako aj tými, ktoré sú odrazom hovorového úzu pisateľov z radov mladej generácie, t. j. predovšetkým používaním anglických výrazov pre slová patriace k jadrú slovnéj zásoby a ich vložením do slovenskej vety.

Do prvej skupiny je možné zaradiť slová označujúce využívanie funkcií online komunikácie alebo samotnú komunikáciu používateľov internetu: *postovať*, *screenshotovať*, *sharovať*, *hatoovať/hejtovať*, *lajkovať*, *followovať*, napr. *Ale to, čo tu dámy rozbiehate za hejt voči ľuďom, ktorí si to nikdy neprečitajú, je fakt na smiech* (Twitter); *To je tá druhá pozvánka, čo ju tu niekto postoval. Asi zmenili lokál. Ale tú ružovú som, myslím, brala z ich stránok. Nabudúce radšej screenshotujem celú stránku* (Twitter); *Moje tvíty nie sú dosť vtipné, tak sharujem cudzie* (Twitter).

Do druhej skupiny je možné zaradiť výrazy reflektujúce hovorový úzus mladej generácie. Často ide o výrazy pochádzajúce z angličtiny, ale ich význam sa s významom anglického slova nutne neprekrýva. Obyčajne je viac či menej posunutý. Patria sem napr. *hype/hajp* (niečo, o čom sa hovorí, o čo je veľký záujem) a od neho odvodené slová ako *hypovaný*, ďalej *flexiť*, *flex* („machrovať“, „vyťahovať sa“), *diss* (z angl. disrespect, „nesúhlasiť, neuznávať“), *fail*, *failiť*, *fejk*, *fejkový* („falošný“, „nepravý“), *chill*, *chillovať/čilovať* („relaxovať“, „nič nerobiť“) a *toxic* („škodlivý“, „negativistický“), napr. *Chcela som byť veľmi hype, ale zistila som, že mi to nič nedáva* (Twitter); *Prestaňte flexiť s tými zabahnenými bicyklami za pár šupov, vy cyklomaniaci* (Twitter); *Mám náladu teraz všetkých zdissovať, tak ak vám napíšem niečo protivné, berte to*

*trochu s nadhľadom. OK (Twitter); Môj **toxic trait** so všetkými problémami riešim sama a nenechám si pomôcť, pretože nechcem zatažovať svojich najbližších (Twitter).*

2. Prostriedky písaného jazyka

V predchádzajúcej časti sme uviedli príklady heterogénnosti mediálneho diskurzu, kde boli zastúpené prostriedky príznačné pre hovorenú slovenčinu. Významná časť textov takého diskurzu ale využíva aj prostriedky príznačné pre jazyk písaný; presnejšie povedané, prostriedky typické pre hovorený a písaný jazyk sa v nich rôznym spôsobom a rôznou mierou miešajú, čiastočne v závislosti od žánru textu (jeho relatívnou monologickosťou/dialogickosťou) a od komunikačného zámeru pisateľov. Platí to nielen pre monologické texty, ale aj pre príspevky na sociálnych sieťach.

V niektorých textoch je teda v súlade „mediálna písanosť“ a „konceptuálna písanosť“, čo sa prejavuje nasledujúcim spôsobom:

2.1 Heterogénnosť syntaktických prostriedkov charakteristických pre písané texty súčasnej internetovej komunikácie

Obzvlášť v monologických textoch, ale aj v zakladajúcich textoch v diskusiách a prvých príspevkoch na sociálnych sieťach sa objavujú zložitejšie vetné celky obsahujúce hypotakticky i paratakticky spojené výpovede (pozri druhý príklad nižšie). Ako ale dokazuje prvý príklad, pisatelia nie vždy dodržiavajú pravidlá syntaktickej interpunkcie, napr. *Slušným ľuďom sa ospravedlňujem za gramatickú chybu – preklep v ostatnom tweete a tým ktorí sú vulgárni a namiesto argumentov len úboho nadávajú sa ospravedlňovať nebudem, pretože to i tak nemá zmysel. Takí proste nie sú schopní ani premýšľať o inom než svojom názore a argumenty neprijímajú (Twitter);*

Očkovanie nemá len plusy a veľa dospelých a detí končí s vážnymi komplikáciami v nemocnici, bohužiaľ o tom sa verejnosť nedozvie. Ak sa pozriem na ceny očkovania, je samozrejme hneď jasné, prečo také nadšenie zo strany lekárov. Dôrazne by som chcela varovať pred mnohonásobnými kombináciami rôznych „oslabených“ vírusov – toto zatiaľ nie je príliš prebádaná oblasť, ale to, čo už bolo s určitosťou zistené, je, že sa kombinácia zdanlivo jednotlivo neškodných vírusov stáva patogénna a choroba môže prepuknúť v plnej sile (eMimino: zakladajúci príspevok).

3. Špecifické prostriedky internetovej komunikácie (obzvlášť na sociálnych sieťach)

V online komunikácii, obzvlášť na sociálnych sieťach, sa používajú také prostriedky, ktoré nie je možné jednoducho spojiť s prototypicky písaným, alebo naopak prototypicky hovoreným jazykom. V danom type komunikácie sa vyskytujú prostriedky, ktoré majú kompenzovať handicap písaného jazyka voči hovorenému, ako aj frazémy, ktoré podľa všetkého vznikli v hovorenej komunikácii, ale v tej online sa rozšírili a spätne ovplyvňujú komunikáciu hovorenú. Špecifickosť online komunikácie je však daná predovšetkým využívaním ich technických možností (hypertextovosť, interaktivita a multimodalita) a komunikačnými zvyklosťami často preberanými z anglofónneho, resp. globálneho online prostredia.

K špecifikám online komunikácie patrí:

a) Používanie nominálnych výrazov v nesklonnej podobe (v nominatíve). – Špecifickou črtou online komunikácie je výskyt nominálnych fráz v páde nezodpovedajúcom ich roli v syntaktickej štruktúre vety. Tento jav súvisí s hypertextovosťou. V nominatíve zostávajú substantíva

a nominálne frázy, ktoré sú zároveň aktívnymi hypertextovými odkazmi. Na Facebooku sú to často odkazy na webové stránky inštitúcií či osôb, napr. *Krásnu sobotu všetkým! Preposielam fotku z **Tím Roberta Šlachtu** od slovenských krajanov v Americkej Kalifornii* (Facebook: bežný používateľ); *Riaditeľ **Fonetický ústav FF UK v Prahe** doc. Radek Skamitzl dokáže ako forenzný fonetik zistiť, či podozrivý hlas patrí páchatelovi. Z hlasu a reči vyčíta aj momentálne psychické rozpoloženie a všeobecný charakter* (Facebook: Filozofická fakulta UK), na Twitteri hashtagy a adresy iných používateľov použité ako zmienka, napr. *Dnes po prvýkrát aj cez víkend. Päť očkovacích miest v **# Nitriansky kraj** tentokrát funguje v sobotu a v nedeľu. Kraj totiž dostal zhruba 2000 dávok vakcíny Pfizer „nad plán“* *Mimoriadne termíny ľudia obsadili v priebehu krátkej chvíle, povedala vedúca centra v **# Nitra** Barbora Kuželová* (Twitter: Mestská polícia Nitra); *Áno, jasne, tiež držím palce **@olgarichterova**. Je dobré, ak sa ľudia tým šmejdom bránia...* (Twitter: politik Michal Šmarda). Nesklonný tvar sa však objavuje občas aj tam, kde aktívny hypertextový odkaz nie je, napr. *Ja som SAS nikdy nevolila, pretože som verná. V začiatkoch práve **vďaka** Telička, Pilný a Zlatuška ma Sulík nejako nepohoršoval, naivne som si myslela, že takí šikovní ľudia by s ním nešli. Prihral im to manžel. Druhýkrát to už neurobil* (Twitter: bežná používateľka); *Rozhodol som sa. Budem kandidovať na rektora **Univerzita Komenského**. Verím v podporu všetkých, ktorí chcú inú univerzitu. **#stehlikrektor*** (Twitter: historik Michal Stehlik). Je možné len hádať, či ide o opomenutie (hypertextového odkazu), alebo o predstavu používateľov o norme online komunikácie.

b) Prostriedky zachytávajúce v písanom texte suprasegmentálne a parajazykové kvality hovoreného prejavu. – Pre online komunikáciu je typické, že sa v nej používajú prostriedky kompenzujúce skutočnosť, že štandardný spôsob zápisu jazyka neumožňuje sprostredkovať všetky vlastnosti hovorenej komunikácie. Ide o komunikáciu na www chate, kde zvukový signál nie je zapojený vôbec. Vizualný kanál slúži iba na percepciu písaného textu. Komunikácia bez týchto prostriedkov by bola značne ochudobnená, preto sa ustálili isté spôsoby písania, ktoré dokážu chýbajúce prozodické, neverbálne a paraverbálne prostriedky úplne alebo aspoň čiastočne nahradiť (Jandová, 2006). Využíva sa na to multiplikácia písmen a interpunkčných znamienok, veľkých písmen a rôznych typov písma, farieb, podčiarkovania.

1) Multiplikácia písmen a interpunkčných znamienok sa bežne vyskytuje aj v neformálnej písanej komunikácii offline. V online komunikácii je význam nimi nesený často posilňovaný/ podporovaný emotikónmi, napr. *Prosím prosím prosím prosím prosím prosím ... **Prosíííím** nech sa to nepokazí... Prosíííím 3x [Hlasno plačúca tvár][Zlomené srdce][Iskriace srdce]* (Twitter: teenagerka); ***YESS** dala som texty v autoškole* (Twitter: youtuberka).

2) V online komunikácii, obzvlášť na sociálnych sieťach, sa tiež často používajú akronymy anglických i slovenských fráz rôzneho významu a komunikačnej funkcie. Ide o akronymy odkazujúce na neverbálne reakcie hlavne na príspevok iného pisateľa. Sú to akronymy *LOL/ lol* (z anglického *Laughing Out Loud* – „smejem sa, až sa za brucho chytám“, napr. *Všade chodím neskoro **lol*** (Twitter: bežný užívateľ); *Stal sa z teba presne ten človek, o ktorom si hovorila, že nikdy nebudeš. **Lol** Fakt.* (Twitter: bežný používateľ), *ROFL/rofl* (z anglického *Rolling On Floor Laughing* – „od smiechu sa válam po zemi“, napr. *A: Som hrdý biely, heterosexuálny muž. Tak trochu šovinista, ale zároveň gentleman zo starej školy – B: **ROFL**, to pošlem manželke.* (Twitter: bežní používatelia) alebo *lmao* (z anglického *laughing my ass off* – „potentujem sa od smiechu“, napr. *Tak toto znamená „život začína po päťdesiatke“.* **Lmao** (Twitter: bežný používateľ).

3.1 Akronymá, skratky, skrúteniny zastupujúce bežné hovorené frázy a skrúteniny kolokviálnych výrazov

Ide prevažne o skratky a skrúteniny anglických výrazov ako *bruh* (z angl. „brother“ vo význame „brácha“, „kámo“, napr. **Bruh** prečo má môj zadok tak 80 rokov (Twitter: Bežný používateľ), *bff* (s) (z angl. *best friend(s) forever*, t. j. „do smrti najlepší priateľ“), napr. *Až na moju bff nikto nikdy nemôže pochopiť, ako som sa v predchádzajúcom vzťahu trápila, jednoducho nikto nikdy* (Twitter: teenagerka), *pls* (z angl. *please*, t. j. „prosím“, napr. „Stojíme za RTVS!!... Ak to zdieľate,,,,, podpisujte pls...“ (Twitter: bežná používateľka), *idk* (z angl. *I don't know* vo význame „Neviem“, napr. *Zajtra krajské kolo dejepisnej olympiády ... idk len taký flex* (Twitter: teenager). Zo slovenských skratiek sa v našej exemplifikácii vyskytuje *o5* (*opäť*), *s5* (*späť*), napr.: *Prikladáme o5 transparentný účet kam môžete prispievať na aktivity Nitra Fans ...* (Instagram).

3.2 Frazémy často používané na sociálnych sieťach

Vzhľadom na štýlové a tematické rozpätie online komunikácie nie je prekvapivé, že sa v nej používa veľa tradičných a relatívne nových frazém. Väčšina z nich pochádza z každodenného, neformálneho jazyka, v obmedzenej miere je možné zaznamenať aj kultúrne frazémy jednoznačne spojené s písomným, resp. spisovným jazykom (napr. *To je pandorina skrinka, ktorú nechceš otvárať*, Twitter: bežný užívateľ). V našom článku uvádzame len tie frazémy, ktorých používanie a neustále obmieňanie je typické pre komunikáciu na sociálnych sieťach: ide o frazémy, ktoré sú relatívne nové a je u nich viac či menej pravdepodobné, že na sociálnych sieťach vznikli alebo že sa vďaka nim dostali do všeobecnejšieho povedomia. Patria sem napr. obmeny automaticky generovaných fráz, ktorými sociálne siete komunikujú s používateľmi, *toto sa páči používateľovi Y a Y likes it*, napr. *Pán prezident hovorí: „Nech sú tí vojaci v uliciach prísni“*. *Toto sa páči užívateľovi Augusto Pinochet* (Twitter: novinár Peter Honzejek), alebo veta *Pýtam sa pre kamaráta/kamarátku*, parodujúca častú komunikačnú stratégiu používateľov sociálnych sietí, napr. *Všimne si učiteľka, ak vložím na začiatku seminárky prázdnu stránku, ktorá bude plná bieleho random textu? Pýtam sa pre kamaráta* (Twitter: teenagerka); *Ako si predstavujete peklo? Pýtam sa pre kamaráta* (Twitter: boh Stvoriteľ). O parodickom použití v citovaných prípadoch svedčí, že sú touto vetou komentované rečnícke otázky alebo inak nie vážne mienené. O rozšírení takéhoto používania svedčí aj narážka *Vôbec sa nepýtam pre kamaráta*, napr. *Vy, čo máte doma tri ženy ... Taktiež sa stáva, že na vás hovoria všetky naraz? Áno a fakt sa nepýtam pre kamaráta* (Twitter: Vojtech Blažek). Podobne nekomunikačné vzhľadom na sociálne siete sú obraty *Skúšam silu Twitteru*. *Zdieľajte. Rýchlo, pokým to nezmažú, koniec hlásenia* alebo *Dobre ty*, napr.: *Ako hovorievali naše detky: Dobre ty! Dobrá práca! Dík*. (Twitter: bežný používateľ; porov. tiež Homoláč – Mrázková, 2019) alebo *Tak jednoduché to je*, napr. *Nie je viera, nie je chrám. Také jednoduché to je* (Twitter: bežný používateľ).

Z ďalších frazém sa bežne používa napr. frazéma (*Tak to*) *klobúčik* namiesto starších frazém *Poklona*, *Skladám poklonu* alebo *Klobúk dole*, napr. *Ondrej Vlček @AvastVlk je borec: dať 1,5 mld zo svojho na ČSR: klobúčik* [Tvár kovboja s klobúkom] [...] (Twitter: bežný používateľ). Danú frazému často sprevádzajú emotikony zobrazujúce klobúk či hlavu v klobúku. O nadmernom používaní frazémy *nebyť najostrejšia ceruzka/pastelka v perečníku*, napr. *Utielkol za „obyčajným“ dievčaťom, o ktorú sa môže starať (finančne jej pomáha) a ktorá nie je úplne najostrejšia pastelka v perečníku s vysokými životnými cieľmi* (eMimino: zakladajúci príspevok);

Ak máš volebné právo, ale nie si úplne najostrejšia ceruzka v perečníku... (Facebook: bežný používateľ) svedčí aj jej odmietavá reflexia v tweete citovanom v nasledujúcom príklade: *Začínam nenávidieť ostré ceruzky a perečníky* (Twitter: bežný používateľ).

Záver

V moderných jazykoch sa objavujú a vynikajú nové štýly spisovného jazyka: štýl internetovej komunikácie, štýl komunikácie SMS, štýl náboženskej komunikácie, detský štýl, štýl ľudí staršej generácie, štýl používateľov určitých sociálnych sietí atď. Lingvisti už niekoľko rokov hovoria o vzniku jazykov sociálnych sietí. Aktívne jazykové procesy ilustrujú prítomnosť novej jazykovej kultúry. Stotožňujeme sa s názorom V. G. Kostomarov, ktorý už v roku 2005 poznamenal, že „súčasná sloboda používania jazyka, ako aj správania celej našej existencie je šokujúca, pričom odstránenie tabu, zrušenie cenzúry vedie k novým formám kultúry“ (Kostomarov, 2005, s. 151).

Na slovenskom internete (ale nielen tam), predovšetkým na sociálnych sieťach sa do značnej miery používajú prostriedky neformálneho hovoreného jazyka a v online textoch sa miešajú rôzne žánre, štýly a diskurzy. Cudzí provenienciu jednotlivých prostriedkov je niekedy zjavná (napr. využívaním globálneho repertoáru emotikonov a gifov), inokedy je zrejma iba tým, ktorí sa nepohybujú len na slovenskom internete. V článku prezentovaný výskum črtá heterogénnych textov internetovej komunikácie v slovenskom online priestore s akcentom na sociálne siete má pochopiteľne len čiastkovú povahu, a to tak z hľadiska rozsahu využitého materiálu, ako aj z hľadiska tvarov, ktoré táto komunikácia v súčasnosti nadobúda. Len jedna z možných je aj zvolená metóda ich analýzy, t. j. pokus zostaviť v rámci možností čo najúplnejší repertoár verbálnych a čiastočne aj neverbálnych prostriedkov a postupov používaných v internetovej komunikácii s osobitným zreteľom na sociálne siete. Bolo by napríklad potrebné dôkladnejšie skúmať, za akým účelom sa opísané prostriedky v konkrétnych textoch využívajú. Bolo by potrebné sa zamerať aj na to, ako pomocou nich pisatelia konštruujú svoju identitu a vzťahy k iným, a v neposlednom rade na to, ako na použitie týchto prostriedkov reagujú iní používatelia internetu, ako sa ich významy, vhodnosť atď. používajú v interakcii. Nutným predpokladom takýchto výskumov je ale dobrá znalosť repertoáru prostriedkov používaných na slovenskom internete.

LITERATÚRA

Pramene

Online platforma sociálnych médií a sietí Facebook
Portál eMimino.sk
Portál startitup.sk
Sociálna mediálna platforma Twitter/X
Vizuálna sociálna sieť Instagram

Sekundárna literatúra

CINGEROVÁ, Nina – DULEBOVÁ, Irina. 2023. *Mediálna lingvistika*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2023. ISBN 978-80-223-5720-3.

- ČMEJRKOVÁ, Světa – HOFFMANNOVÁ, Jana (eds.). 2011. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-1970-7.
- DULEBOVÁ, Irina – ŠTEFANČÍK, Radoslav – CINGEROVÁ, Nina. 2024. *Language and Security. The Language of Securitization in Contemporary Slovak Public Discourse*. Berlin: Peter Lang. 2024. ISBN 978-3-631-91368-0.
- HOFFMANNOVÁ, Jana – RICHTEROVÁ, Olga. 2019. Redukované (jednoslabičné) nepřízvučné začátky výpovědí a dialogických replik v mluvené češtině. In: HOFFMANNOVÁ, Jana – HOMOLÁČ, Jiří – MRÁZKOVÁ, Kamila (eds.). *Syntax mluvené češtiny*. Praha: Academia, 2019, s. 117 – 141. ISBN 978-80-200-2961-4.
- HOMOLÁČ, Jiří a kol. 2022. *Míšení žánrů, stylů a diskurzů v internetové komunikaci*. Praha: Academia, 2022. ISBN 978-80-200-3319-2.
- HOMOLÁČ, Jiří – MRÁZKOVÁ, Kamila. 2019. „S dovolením si na svém soukromém Twitteru budu dál psát, co chci“: Míšení diskurzních praktik a identit v twitterových účtech českých novinářů a vyjednávání jejich soukromého charakteru. *Slovo a slovesnost*, 2019, roč. 80, č. 4, s. 239 – 264. ISSN 0037-7031.
- IERMACHKOVA, Olga. 2023. Dinamičeskije processy v sovremennom russkom i slovackom jazykach = Dynamic Processes in Modern Russian and Slovak Languages. In: POLKOVNIKOVA, S. (ed.). *VALODA – 2023. Valoda dažādu kultūru kontekstā. XXXIII Zinātnisko rakstu krājums = LANGUAGE 2023. Language in Various Cultural Contexts. Proceedings of Scientific Readings XXXIII*. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds „Saule”, 2023, s. 41 – 48. ISBN 978-9934-39-009-8.
- JANDOVÁ, Eva a kol. 2006. *Čeština na WWW chatu*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2006. ISBN 80-7368-253-2.
- JÍLKOVÁ, Lucie a kol. 2016a. Elektronická komunikace. In: *Stylistika mluvené a psané češtiny*. Praha: Academia, 2016, s. 105 – 143. ISBN 978-80-200-2566-1.
- JÍLKOVÁ, Lucie. 2016b. Elektronická komunikace [online]. In: KARLÍK, Petr – NEKULA, Marek – PLESKALOVÁ, Jana (eds.). *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 396 – 398 [cit. 04. 09. 2024]. ISBN 978-80-7422-480-5. Dostupné na: https://www.czechency.org/slovník/ELEKTRONICKA_KOMUNIKACE.
- KALECHYTS, Alena. 2020. *Frazeologizmy “v dejstvii”: semantiko-pragmatičeskij aspekt*. Minsk: Kolorgrad, 2020. ISBN 978-985-596-671-6.
- KOCH, Peter – OESTERREICHER, Wulf. 1985. Sprache der Nähe – Sprache der Distanz. Mündlichkeit und Schriftlichkeit im Spannungsfeld von Sprachtheorie und Sprachgeschichte. *Romantisches Jahrbuch*, Bd. 36. Berlin – New York: Walter de Gruyter, 1985, s. 15 – 43. ISSN 0080-3898.
- КОСТОМАРОВ, Виталий Григорьевич. 2005. *Наш язык в действии: Очерки современной русской стилистики*. Москва: Гардарики, 2005. ISBN 5-8297-0220-7.
- KOVÁČOVÁ, Zuzana. 2023. Od pochopenia a porozumenia textu = From Text Understanding to Text Comprehension. *O dieťati, jazyku, literatúre/On Child, Language and Literature: časopis pre otázky rozvíjania komunikačnej a literárnej kompetencie*, 2023, roč. 11, č. 2, s. 54 – 69. ISSN 1339-3200.
- KOVÁČOVÁ, Zuzana – CIPRIANOVÁ, Elena. 2021. From Primary Meanings of the Sensory Perceptions of Touch and Taste to Lexicalized Metaphors in an Associative-Semantic Network in Slovak. *Slovo a slovesnost*, 2021, roč. 82, č. 1, s. 45 – 66. ISSN 0037-7031.
- RAIBLE, Wolfgang. 1994. Orality and literacy. In: GÜNTHER, Hartmut – LUDWIG, Otto (eds.). *Schrift und Schriftlichkeit / Writing and Its Use. Ein interdisziplinäres Handbuch internationaler Forschung / An Interdisciplinary Handbook of International Research*. Berlin – New York: Walter de Gruyter, 1994, s. 1 – 17.
- SOKOLOVÁ, Jana. 2021. *Hovoriaci v pragmaticko-sémantických a komunikačných súvislostiach*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2021. ISBN 978-80-558-1750-7.
- СОКОЛОВА, Яна – КОРИНА, Наталья. 2013. *Человек – Язык – Дискурс. Очерки об ориентации в пространстве языка и речи*. Saarbrücken: Palmarium Academic Publishing, 2013. ISBN 978-3-659-98851-6.

SOKOL, Augustín – SOKOLOVÁ, Jana. 2024. *Od textu k porozumeniu. Sondy do predikcie porozumenia vzdelávaciemu textu*. Nitra: Garmond, 2024. ISBN 978-80-8266-060-2.

SPIŠIAKOVÁ, Andrea. 2022. Structural-semantic transformations of phraseological units in Russian and Slovak newspaper articles [online]. *SKASE Journal of Theoretical Linguistics*, 2022 [cit. 03.09.2024]. ISSN 1336-782X. Dostupné na: <http://www.skase.sk/Volumes/JTL50/05.pdf>. ISSN 1336-782X.

Poznámka

The article is funded by the EU NextGenerationEU through the Recovery and Resilience Plan for Slovakia under the project No. 09I03-03-V04-00670 *Inverted Morality: Reversed Semantics in Old Church Slavonic Moral Words (OXYMORAL)*.

.....

Doc. PaedDr. Ján Gallo, PhD.

Katedra slovanských filológií

Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

Štefánikova 67

949 01 Nitra

Slovenská republika

jgallo@ukf.sk